

Κεφάλαιο 1

Στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου διαφαίνεται η αντίθεση μεταξύ του καταπιεζόμενου και του καταπιεστή και καταδεικνύεται ο δρόμος για την απαλλαγή από την καταπίεση. Η πορεία προς την απολύτρωση και την εξανθρώπιση δεν είναι ατομική αλλά συλλογική υπόθεση και απαιτεί δράση. Ανάλογη θα έπρεπε να είναι η πορεία του δασκάλου και του μαθητή προς την γνώση.

Εξανθρώπιση

Σύμφωνα με τον Freire ο προορισμός του ανθρώπου είναι η εξανθρώπιση δηλαδή το να γίνει κάποιος άρτιος άνθρωπος. Επίσης υποστηρίζει ότι η βία των καταπιεστών είναι που απανθρωπίζει, αφαιρεί την ανθρωπιά, των ίδιων αλλά και των καταπιεζόμενων. Ο καταπιεζόμενος στην προσπάθεια του να ανακτήσει την ανθρωπιά του θα πρέπει να μην γίνει με την σειρά του καταπιεστής αλλά αποκαταστάτης της ανθρωπιάς και των δύο. Ο δυνάστης που έχει την εξουσία διαιωνίζει την αδικία για να του δίνεται συνεχώς η ευκαιρία να εκδηλώνει μία μορφή ψεύτικης «γενναιοψυχίας». Η απελευθέρωση θα έρθει όταν οι καταπιεζόμενοι συνειδητοποιήσουν την κατάστασή στην οποία βρίσκονται και παλέψουν για να την ανατρέψουν. Είναι σύνηθες στο πρώτο στάδιο της επανάστασης ο καταπιεζόμενος να ταυτίζεται με τον καταπιεστή και να είναι ατομιστικό.

Ο φόβος της ελευθερίας

Ο καταπιεζόμενος εξαιτίας του φόβου της ελευθερίας επιθυμεί είτε να πάρει τον ρόλο του δυνάστη είτε να παραμείνει καταπιεζόμενος. Ο φόβος της ελευθερίας παρατηρείται και στους δυνάστες με διαφορετική όμως μορφή. Εκείνοι φοβούνται ότι θα χάσουν την «ελευθερία» να καταπιέζουν.

Η εντολή

Η εντολή είναι η επιβολή της γνώμης του καταπιεστή ώστε ο καταπιεζόμενος να φτάνει στο σημείο να συμφωνεί με την γνώμη του και να την υιοθετεί. Η ελευθερία απαιτεί από τον καταπιεζόμενο να ξεφύγει από τα «διατεταγμένα» και να αποκτήσει αυτονομία και ευθύνη. Αυτό θα γίνει με την ανακάλυψη του κριτικού πνεύματος και των αιτιών που προκαλούν την καταπίεση.

Αγωγή Καταπιεζόμενου

1ο Στάδιο

Ο καταπιεζόμενος βοηθιέται να σκεφτεί τις αιτίες της καταπίεσης(συνειδητοποίηση)

Από τον στοχασμό αυτό γεννιέται η ανάγκη να συμμετέχει στον αγώνα κατά της καταπίεσης

Ανάληψη δράσης και κριτική επέμβαση στην πραγματικότητα

Διάλογος με τους ανθρώπους γύρω από την δράση τους

Μετασχηματισμός Πραγματικότητας

2ο Στάδιο

Η αγωγή του καταπιεζόμενου γίνεται αγωγή όλων των ανθρώπων στην πορεία της διαρκούς απελευθέρωσης

Η επανάσταση ως μια πράξη αγάπης

Η απάντηση του καταπιεζόμενου στην βία του δυνάστη όσο κι αν φαίνεται παράδοξο, εμπεριέχει αγάπη. Μόνο ο καταπιεζόμενος που αγωνίζεται για τον εξανθρωπισμό του είναι ικανός να ελευθερώσει τον δυνάστη του και αυτό γιατί ο δυνάστης όντας μέλος μιας καταπιεστικής τάξης, δεν μπορεί να ελευθερώσει ούτε τον εαυτό του, ούτε τους άλλους.

Η συνείδηση του δυνάστη τείνει να μετασηματίζει καθετί γύρω του σε αντικείμενο της κυριαρχίας του και είναι τόσο ασυγκράτητη η μανία του να κατέχει, ώστε γίνεται πεποίθησή του, ότι καθετί είναι αντικείμενο της αγοραστικής του δύναμης. Για αυτόν, «είσαι» σημαίνει «έχεις», σημαίνει «είσαι μέλος της τάξης των εχόντων». Είναι αναφαίρετο δικαίωμα να κατέχει όσο γίνεται περισσότερα.

Καινούριος άνθρωπος

Ο καταπιεζόμενος ζει μια αντίφαση έχοντας πλήρη συναισθηματική εξάρτηση από τον δυνάστη του. Αισθάνεται μια ακατανίκητη έλξη για αυτόν, για την δύναμή του και για τον τρόπο ζωής του. Η άρση της αντίφασης αυτής είναι στην πραγματικότητα η εξαφάνιση των καταπιεστών ως κυρίαρχης τάξης και της εμφάνισης του καινούργιου ανθρώπου, του ανθρώπου που δεν είναι ούτε καταπιεστής ούτε καταπιεζόμενος.

Η Πράξη & ο διάλογος ως μέσο απελευθέρωσης

Μόνο όταν ο καταπιεζόμενος ανακαλύψει τον καταπιεστή του θα απελευθερωθεί, και αυτό θα γίνει μόνο με τον συνδυασμό της δράσης και της διανοητικής προσπάθειας, δηλαδή της Πράξης. Ο ρόλος των ηγετών της επανάστασης πρέπει να είναι παιδαγωγικός. Η σωστή μέθοδος που μια επαναστατική ηγεσία πρέπει να χρησιμοποιεί στο έργο της απελευθέρωσης είναι ο διάλογος. Το να δοκιμάσεις να απελευθερώσεις τους καταπιεζόμενους χωρίς την δική τους συνειδητή συμμετοχή στην απελευθερωτική δράση ή χρησιμοποιώντας την προπαγάνδα, είναι σαν τους αντιμετωπίζεις ως αντικείμενα ή ως δυνάστης.

Η ανάγκη για μια παιδεία που να έχει τον ίδιο σκοπό

Η παιδεία πρέπει να είναι συσκοπευτική, δηλαδή οι δάσκαλοι και οι μαθητές πρέπει να έχουν τον ίδιο σκοπό. Και οι δύο είναι υποκείμενα όχι μόνο στο έργο της αποκάλυψης της πραγματικότητας και στην παραπέρα κριτική γνώσης της, αλλά και στο έργο της αναδημιουργίας αυτής της γνώσης

Κεφάλαιο 2

Η Αγωγή, κατά τον Freire, είναι αδιαχώριστη από την εξουσία και την ιδεολογία των κυρίαρχων πολιτικών δυνάμεων. Στις κοινωνίες που τις χαρακτηρίζει η αδικία και η εκμετάλλευση, οι κάτοχοι της εξουσίας ορίζουν τις μεθόδους, τα προγράμματα, το

περιεχόμενο της αγωγής, ώστε η κυρίαρχη κουλτούρα να εσωτερικεύεται από τις κυριαρχούμενες λαϊκές τάξεις και να διαιωνίζεται η εκμετάλλευση και καταπίεσή τους. Η απελευθέρωσή τους μπορεί να γίνει μόνο με τη «δική» τους παιδαγωγική που ακολουθεί διαφορετικές διαδικασίες από τις συνηθισμένες στη διδασκαλία και τη μάθηση. Μια παιδαγωγική που είναι ταυτόχρονα πολιτιστική δράση και μαθαίνει στις λαϊκές τάξεις να διερευνούν την κυρίαρχη κουλτούρα, να τη θέτουν σε δοκιμασία, να αναγνωρίζουν την ισχύ της πειθούς της και να τη μετασχηματίζουν.

Το περιεχόμενο της εκπαιδευτικής διαδικασίας-άσχετα αν πρόκειται για αξίες ή για εμπειρικές διαστάσεις της πραγματικότητας- κατά την αφήγηση, που είναι η αρρώστια του εκπαιδευτικού συστήματος, τείνει να γίνει άψυχο και απολιθωμένο και μετατρέπει τους μαθητές σε δοχεία που τα γεμίζει ο δάσκαλος.

Η εκπαίδευση γίνεται έτσι μια πράξη αποταμίευσης, όπου οι μαθητές είναι τα ταμειυτήρια κι ο δάσκαλος ο καταθέτης. Αυτή είναι η «τραπεζική αντίληψη της εκπαίδευσης», όπου η σφαίρα δράσης που επιτρέπεται στους μαθητές περιορίζεται στο να δέχονται, να καταχωρούν και να αποταμιεύουν τις καταθέσεις του δασκάλου.

Στη «τραπεζική αντίληψη της εκπαίδευσης, η γνώση είναι ένα δώρο που το χαρίζουν όσοι θεωρούν τον εαυτό τους κάτοχο γνώσεων, σε όσους αυτοί θεωρούν αδαείς.

Η ικανότητα της «τραπεζικής» αντίληψης της εκπαίδευσης να ελαχιστοποιεί ή και να εκμηδενίζει τη δημιουργική δύναμη των μαθητών και να ενισχύει την ευκολοπιστία τους εξυπηρετεί τα συμφέροντα των καταπιεστών, που ούτε νοιάζονται να αποκαλυφθεί η πραγματικότητα ούτε θέλουν να αλλάξει ο κόσμος.

Μεταχειρίζεται τους μαθητές σαν ατομικές περιπτώσεις, σαν περιθωριακούς ανθρώπους που αποκλίνουν από τη γενική φυσιολογία μιας «χρηστής, οργανωμένης, δίκαιης» κοινωνίας.

Αντίθετα η απελευθερωτική αγωγή ή προβληματίζουσα εκπαίδευση βοηθά τους μαθητές, να ξεπεράσουν την αποσπασματική κατανόηση του κόσμου, να εμπλακούν και να γνωρίσουν αληθινά και ολόπλευρα. Έχει δε σαν αποτέλεσμα την εξανθρώπιση.

Η γνήσια «απελευθέρωση»- η πορεία «εξανθρωπισμού»-δεν είναι μια νέα «κατάθεση» που πρέπει να γίνει στις ψυχές των ανθρώπων. Η απελευθέρωση είναι μια πράξη: είναι η δράση και ο στοχασμός. Όσοι αφιερώνουν τον εαυτό τους στην υπόθεση της απελευθέρωσης, δεν πρέπει να δέχονται ούτε τη μηχανιστική αντίληψη, που θέλει τη συνείδηση ένα άδειο δοχείο που πρέπει να γεμίσει, ούτε τη χρήση των «τραπεζικών» μεθόδων κυριαρχίας (προπαγάνδα, συνθήματα).

Η συνειδητοποίηση είναι αποτέλεσμα συνδυασμού πράξεων και παρατηρήσεων οι οποίες έχουν πραγματοποιηθεί σε ελεύθερες και αυτόνομες συνθήκες μάθησης. Η συνειδητοποίηση οδηγεί στην κριτική αναγνώριση του εαυτού ως υποκειμένου, που δύναται να στοχαστεί και να δράσει πάνω στον κόσμο με σκοπό να τον αλλάξει. Δηλαδή τα άτομα οδηγούνται στη χειραφέτηση και κατά συνέπεια στην αλλαγή των κοινωνικών δομών. Έτσι η εκπαίδευση αποτελεί πράξη ελευθερίας και διεργασία απελευθέρωσης.

Στην προβληματίζουσα εκπαίδευση οι μαθητές με μια αυθεντική διαδικασία αφαίρεσης, που είναι ο στοχασμός τους πάνω στην εμπειρία τους, γνωρίζουν ό,τι δεν γνώριζαν προηγουμένως. Αξιοποιούνται οι αναπαραστάσεις του πραγματικού τους κόσμου για να κατανοήσουν κριτικά τη φυσική και κοινωνική τους πραγματικότητα. Μόνο που σ' αυτή τη διαδικασία χρησιμοποιούνται όχι απλά οι συλλογισμοί τους και η λεκτική τους γνώση για τον κόσμο, δηλαδή ο στοχασμός τους, αλλά και η μετασχηματιστική τους δράση πάνω του, διαλεκτικά σε μια ενότητα που αναγνωρίζεται ως πράξη (praxis). Με την κριτική ανάλυση της δικής τους εμπειρίας -ανακαλύπτουν την κοινωνία, οδηγούνται στην ανακατασκευή της προηγούμενης και την αντικαθιστούν με μια πιο κριτική γνώση, για να κατευθυνθούν σε νέα δράση. Μέσα από τη διαλεκτική σχέση μεταξύ στοχασμού-δράσης και της νέας δράσης που ακολουθεί, πραγματοποιείται η πράξη απόκτησης της γνώσης.

Απαιτεί όμως, την άρση αντίφασης δασκάλου – μαθητή. Διαφορετικά είναι αδύνατη η λειτουργία των διαλογικών σχέσεων. Οι δάσκαλοι οφείλουν να είναι επαναστατικοί, δηλαδή να δέχονται τον διάλογο.

Με την επικοινωνία η ανθρώπινη ζωή αποκτά νόημα. Η σκέψη του δασκάλου αποκτά κύρος μόνο διαμέσου της αυθεντικότητας της σκέψης των μαθητών. Ο δάσκαλος ακολουθώντας μια διαδικασία «αποκάλυψης των σχέσεών τους με τον ιστορικό-πολιτιστικό κόσμο μέσα στον οποίο υπάρχουν», στοχάζεται μαζί τους κριτικά τις σχέσεις τους με τον κόσμο για να τους αποκαλυφθεί όχι μόνο η συνολική του εικόνα, αλλά και οι αιτίες ύπαρξης των φαινομένων. Ενεργητικοί και δραστήριοι, προσεγγίζουν τα φαινόμενα με βάση τις αλληλεξαρτήσεις τους, τις μεταξύ τους αιτιώδεις και περιστασιακές συναρθρώσεις και τις ιστορικές τους διαστάσεις, όπως αυτές τους συγκροτούν.

Κάτω από αυτές τις συνθήκες πραγματώνεται ο κοινωνικός χαρακτήρας της σκέψης. Με τη διερεύνηση της γνωστικής σχέσης, εκπαιδευτικός και μαθητές συλλαμβάνουν την πραγματικότητά τους όχι στατικά, αλλά ως διαρκές γίνεσθαι και τους εαυτούς τους ως μέρος της ιστορίας.

Έτσι δημιουργούνται προϋποθέσεις να επενεργήσουν πάνω στην πραγματικότητα και να γίνουν οι ίδιοι δημιουργοί της ιστορίας.

Κεφάλαιο 3

Το παρόν κεφάλαιο χωρίζεται σε δύο μέρη, το πρώτο αναλύει την έννοια του διαλόγου και του αντιδιαλόγου μέσα από τη συνάντηση των ανθρώπων για την ονομάτιση του κόσμου. Μια διαδικασία κριτικού στοχασμού στηριζόμενη στην αγάπη, το σεβασμό, την ελπίδα, την ταπεινοφροσύνη και την πίστη. Το δεύτερο μέρος αναφέρεται στο σχεδιασμό της έρευνας ενός παραγωγικού θέματος. Πρόκειται για μία έρευνα, η οποία εμπλέκει ενεργά τα «υποκείμενα» της.

Διάλογος είναι η συνάντηση μεταξύ ανθρώπων για την ανακάλυψη και ονομάτιση της πραγματικότητας. Είναι ένα εργαλείο εξανθρωπισμού ή απανθρωπισμού και ενέχει την εξουσία. Πρόκειται για ένα μέσο με το οποίο οι άνθρωποι αποκτούν νόημα. Ο διάλογος είναι μια οριζόντια σχέση που έχει σα λογική συνέπεια την αμοιβαία εμπιστοσύνη ανάμεσα στους διαλεγόμενους.

Σημαντικό ρόλο στο διάλογο έχουν ο αφελής και ο κριτικός στοχασμός. Μέσα από το στοχασμό εγκαινιάζεται η διερεύνηση του θεματικού σύμπαντος του λαού και της παιδείας αυτού ως διαλεκτική σχέση ανάμεσα στον καθορισμό των ορίων και της ελευθερίας του. Μέσω αυτού ξεπερνιούνται οι οριακές καταστάσεις που εμποδίζουν την κατανόηση της πραγματικότητας και των στοιχείων που την αποτελούν. Ο διάλογος βοηθά στην κριτικά μορφωτική έρευνα για την κατανόηση της ολικής πραγματικότητας. Η αλλαγή του λαού ολοκληρώνεται μέσω του αναστοχασμού και της επεξεργασίας των ιδεών. Με αυτόν τον τρόπο ανακαλύπτεται η πραγματικότητα και γίνεται η ιστορική ενημέρωση και η ανάδυση, επέμβαση σε αυτήν, μέσω της κριτικής συνειδητοποίησης.

Ο διάλογος είναι το βασικό συστατικό της προβληματίζουσας μεθόδου, το περιεχόμενο της οποίας καταρτίζεται και οργανώνεται από την κοσμοαντίληψη των εμπλεκόμενων στην εκπαίδευση όπου βρίσκονται και τα παραγωγικά θέματα τους. Για να μπορέσει να υπάρξει πραγματική εφαρμογή της προβληματίζουσας μεθόδου χρειάζεται να διερευνηθούν τα σημαντικά προς τους ωφελούμενους θέματα. Η διερεύνηση των σημαντικών – παραγωγικών θεμάτων ξεκινά αφού χτιστούν οι σχέσεις αμοιβαίας εμπιστοσύνης και κατανόησης με τον πληθυσμό υπό έρευνα.

Αφού καθοριστεί ο σκοπός της έρευνας, γίνεται παρατήρηση και οργανώνεται η παιδαγωγική δράση. Μέσα από τη συλλογή στοιχείων από τον υπό έρευνα πληθυσμό προκύπτει η ανάγκη για κωδικοποίηση των πληροφοριών. Ακολουθεί η διαδικασία αποκρυπτογράφησης των σημαντικών εννοιών που παρουσιάστηκαν από τους συμμετέχοντες. Τέλος, γίνεται συστηματική και ολιστική μελέτη των ευρημάτων της έρευνας και έπειτα ξαναπαρουσιάζεται στο λαό μέσα από διάφορες μεθόδους.

Έρευνα παραγωγικού θέματος – Η έρευνα της σκέψης των ανθρώπων που από κοινού προσπαθούν να ανακαλύψουν την πραγματικότητα.

Στάδιο 1ο Προκαταρκτική γνωριμία

Βήματα:

Συγκατάθεση:

- Αμοιβαία Εμπιστοσύνη
- Κατανόηση
- Συμφωνία

Εκπαίδευση παρατηρητών (ορίζονται στο βιβλίο ως φιλικόι παρατηρητές). Στόχος της εκπαίδευσης είναι η απόκτηση κριτικής κοσμοαντίληψης για τη θεματική διερεύνηση ως:

- Παιδαγωγική επιδίωξη
- Πολιτιστική δράση.

Σκοπός – Κώδικα (οι ερευνητές θέτουν τον κριτικό σκοπό τους για την υπό μελέτη περιοχή σαν να ήταν για αυτούς ένας μοναδικός και ζωντανός κώδικας που θέλει αποκρυπτογράφηση).

Παρατήρηση του όλου μέσω των μερών του και καταγραφή (είναι η σύνταξη έκθεσης από κάθε παρατηρητή και τήρηση σημειωματάριου – ημερολογίου).

Συναντήσεις αξιολόγησης:

- Παρουσίαση εκθέσεων παρατηρητών
- Αναθεώρηση των θεωρήσεων
- Σύσκεψη αξιολόγησης και κριτικής
- Οργάνωση παιδαγωγικής δράσης.

Στάδιο 2ο Ανάπτυξη κωδικοποιήσεων

Ανάπτυξη κωδικοποιήσεων:

- Αντικείμενα για τις αποκρυπτογραφήσεις
- Παρουσίαση οικείων καταστάσεων για αναγνώριση από τον υπό εξέταση πληθυσμό
- Ανάλυση πραγματικότητας.

Οργάνωση κωδικοποιήσεων (σε μια θεματική βεντάλια).

Ανακάλυψη νέας γνώσης – Μετασχηματισμός.

Ταυτόχρονη προβολή διαφόρων καταστάσεων:

- Αξία συνεισφοράς
- Βασική κωδικοποίηση
- Δευτερεύουσα κωδικοποίηση
- Αίσθηση του όλου.

Στάδιο 3ο Κύκλος θεματικής έρευνας/ Αποκρυπτογραφικοί διάλογοι

Κύκλοι θεματικών εννοιών:

- Ανάλυση υλικού από τη διακλαδική ομάδα:
 - ü Συντονιστής αποκρυπτογράφος
 - ü Ειδικοί παρατηρητές
 - ü Παρατηρητές των αποκρυπτογράφων.

- Κάθαρση (μέσω αυτής οι συμμετέχοντες εξωτερικεύουν μια σειρά αισθήματα και γνώμες τους, για τον εαυτό τους, για τον κόσμο, και για τους άλλους. Κάτι που ίσως δε θα το έκαναν σε διαφορετικές περιστάσεις).

- Διαλογική φύση της εκπαίδευσης η οποία αρχίζει με τη θεματική διερεύνηση.

Στάδιο 4ο Συστηματική διακλαδική μελέτη των ανακαλύψεων

Ταξινόμηση θεμάτων που εκφράστηκαν ανά κατηγορία και επιστημονική κατεύθυνση.

Παρουσίαση κατηγοριών στην ομάδα.

Συζήτηση επί των σχεδίων, των κατηγοριών και υποδείξεις από την ομάδα.

Σύνδεση των κατηγοριών και διαχωρισμός των σημαντικών θεμάτων.

Εισαγωγή συνδεδειγμένων θεμάτων (δεν έχουν υποδειχθεί άμεσα από τον ερευνώμενο πληθυσμό, αλλά θεωρούνται αναγκαία από τους ειδικούς να συμπεριληφθούν).

Κωδικοποίηση.

Προετοιμασία διδακτικού υλικού:

- Αναζήτηση ειδικών επί του κάθε θέματος και παρουσίαση του υλικού (χρήση διαφόρων μεθόδων όπως κριτική ανάλυση άρθρων εφημερίδων, θεατρικά δρώμενα, συνεντεύξεις από ειδικούς κ.α) στο μορφωτικό κύκλο.

- Ετοιμασία υλικού και πρόσθεση μικρών εισαγωγικών οδηγιών.

Ξαναπαρουσίαση στο λαό των θεμάτων του:

- Καθήκον δασκάλων, ενημέρωση για το γενικό πρόγραμμα της εκπαιδευτικής καμπάνιας. Ο λαός το αποδέχεται γιατί προκύπτει από αυτόν.

- Οι εκπαιδευτές εξηγούν την παρουσία των συνδεδειγμένων θεμάτων, που στηρίζονται στο διαλογικό χαρακτήρα της παιδείας.

Το περικομμένο πρόγραμμα, το οποίο δεν προχωρά στην προκαταρκτική θεματική έρευνα:

α. Επιλογή μερικών βασικών θεμάτων βάση εμπειρίας, γνώσεων και κατάστασης. Αυτό χρησιμεύει στις «κωδικοποιήσεις της έρευνας».

β. Έναρξη με εισαγωγικά θέματα και ταυτόχρονη αναζήτηση περαιτέρω θεματικής έρευνας.

γ. Τίθεται ως βασικό θέμα η ανθρωπολογική έννοια της κουλτούρας από όπου και προκύπτουν οι διάφορες πλευρές του εκπαιδευτικού προγράμματος.

δ. Πρόκληση για πρόταση θεμάτων από τους εκπαιδευόμενους και η άμεση συζήτηση τους.

Κεφάλαιο 4

Ο διάλογος και αντιδιάλογος ως μήτρες αντιτιθέμενων θεωριών πολιτιστικής δράσης.»

Η πρώτη, ως όργανο καταπίεσης και η δεύτερη ως όργανο απελευθέρωσης του ανθρώπου.

Η θεωρία της αντιδιαλογικής δράσης και τα χαρακτηριστικά της: Κατάκτηση, «διαίρει και βασίλευε», η χειραγώγηση, και η πολιτισμική εισβολή.

Τα χαρακτηριστικά της διαλογικής δράσης: Η συνεργασία, η ενότητα, η οργάνωση, και η πολιτιστική σύνθεση.

A) Η αναγκαιότητα του συνεχούς διαλόγου

Οι άνθρωποι ως όντα πράξης αναδύονται από τον κόσμο, τον αντικειμενοποιούν, τον κατανοούν και τον μετασχηματίζουμε την δράση και την σκέψη τους, σε αντίθεση με τα ζώα. Η επαναστατική πράξη, είναι μια στοχευμένη δράση, και περιλαμβάνει την δράση ως πρακτική εμπειρία του κόσμου, και την σκέψη ως θεωρία για τον κόσμο.

Η δράση και ο στοχασμός των επαναστατών ηγετών δεν προχωρεί χωρίς την δράση και τον στοχασμό του λαού, μέσα από τον διάλογο. Είναι αναγκαίο για τους καταπιεζόμενους να συμμετέχουν στην επαναστατική διαδικασία με κριτική ενημερότητα για τον ρόλο τους ως υποκειμένων της αλλαγής. Ο διάλογος με τον λαό, και η χωρίς φόβο επαφή με τους ηγέτες, είναι αναγκαία συστατικά της αληθινής επανάστασης.

Τα δρώντα πρόσωπα βρίσκονται συνεχώς σε αμοιβαία επικοινωνία, δρουν και στοχάζονται κριτικά όλοι μαζί και μέσα στο λαό, για την αλλαγή-μετασχηματισμό της πραγματικότητας, δηλαδή της ίδιας της ιστορίας!

Η επανάσταση, όπως κάθε οντότητα αναπτύσσεται μέσα από τον ίδιο της τον εαυτό, χάρη στην αλληλεπίδραση των αντιφάσεων της. Οι συμμετέχοντες ουσιαστικά σ' αυτήν μέσω του διαλόγου αλλάζουν τον κόσμο, αλλά και τον εαυτό τους. Μόνο έτσι η επανάσταση έχει μια διαλογική παιδευτική ποιότητα, γίνεται συνάντηση για την ονομάτιση του κόσμου, και εξελίσσεται σε μια πολιτιστική επανάσταση.

B) Ανάλυση των χαρακτηριστικών της αντιδιαλογικής δράσης:

Κατάκτηση

Η επιθυμία για κατάκτηση σε όλες τις εποχές είναι παρούσα ταυτοχρόνως με την αντιδιαλογική δράση. Οι κατακτητές προσπαθούν να αφανίσουν από κάθε κατακτημένο την ποιότητα του ως «μελετητή» του κόσμου, χρησιμοποιώντας μύθους ως κάτι δοσμένο πάνω στο οποίο, ως απλός θεατής πρέπει να προσαρμοστεί.

Διαίρει και βασίλευε

Για να μείνει στην εξουσία η καταπιεστική μειοψηφία πρέπει να διχάσει την πλειοψηφία, και να την κρατά διχασμένη:

Ο κατακερματισμός των συμφερόντων του λαού σε «διεκδικήσεις τοπικών κοινωνιών».

Τα «μαθήματα άσκησης εξουσίας» σε «επίλεκτους» τοπικούς ηγέτες.

Η αποφυγή ταξικής σύγκρουσης, μέσω της «αρμονικής» συνύπαρξης κεφαλαίου-συνδικαλιστών, της «υποχρεωτικότητας» της εργασίας, και της απειλής της ανεργίας.

Η συκοφάντηση των αγώνων των επιμέρους κοινωνικών ομάδων.

Χειραγώγηση

Οι κυρίαρχες ελίτ πείθουν τις μάζες να «συμμορφωθούν» στους σκοπούς των καταπιεστών μέσω της χειραγώγησης.

Καλλιεργούν τον μύθο του «προτύπου» της αστικής τάξης, υποβάλλοντας την ιδέα ότι αν θελήσει κανείς μπορεί να «ανέβει» σ' αυτήν την τάξη. «Μπολιάζουν» έτσι τα άτομα με την αστική όρεξη για προσωπική επιτυχία.

Επιβάλλουν «συνθήκες εθνικού συμφέροντος» ανάμεσα στις κυριαρχούμενες και κυρίαρχες τάξεις.

Ευνοούν τους λαϊκιστές ηγέτες που περιορίζονται στον πατερναλισμό και σε μέτρα βελτίωσης της κοινωνικής πρόνοιας.

Πολιτιστική εισβολή

Η πολιτιστική εισβολή είναι μια μορφή οικονομικής και πολιτικής κυριαρχίας, θεμελιακό χαρακτηριστικό της αντιδιαλογικής δράσης. Οι «εισβολείς» επιβάλλουν τη δική τους κοσμοαντίληψη στα θύματα της εισβολής τους.

Οι αξίες των τελευταίων γίνονται πρότυπα για τους πρώτους, επηρεάζοντας τα εκπαιδευτικά ιδρύματα αλλά και τις σχέσεις γονέων- παιδιών με τον φόβο της ελεύθερης σκέψης. Οι αναθρεμμένοι σε τέτοιο περιβάλλον γίνονται «ειδικοί» που σχεδιάζουν για τον λαό, με αντιδιαλογική δράση για την «αποτίναξη της τεμπελιάς- υπανάπτυξης του λαού».

Απαιτείται μια κριτική συνειδητοποίηση, μια αναγκαία συνέχιση της διαλογικής πολιτιστικής δράσης, πριν να ανέβει στην εξουσία η επανάσταση, και πριν τις ρεφορμιστικές μεταρρυθμίσεις του καθεστώτος, σε χώρο και χρόνο της ανθρώπινης ζωής των «όντων» που συμμετέχουν σ' αυτήν.

Οι επαναστάτες ηγέτες πρέπει να ακολουθούν το δρόμο του διαλόγου και της επικοινωνίας. Εκείνο που διακρίνει τους επαναστάτες ηγέτες από την κυρίαρχη ελίτ δεν είναι μόνο οι στόχοι τους, αλλά και οι μέθοδοι τους.

Γ)Συστατικά στοιχεία της διαλογικής πολιτιστικής δράσης.

Συνεργασία

Στη διαλογική θεωρία της δράσης τα Υποκείμενα συνεργάζονται για να αλλάξουν τον κόσμο αναλύοντας κριτικά μία προβληματική πραγματικότητα με συνεργασία και επικοινωνία μεταξύ τους. Αναγκαία προϋπόθεση για αυτό είναι η αμοιβαία εμπιστοσύνη μεταξύ ηγετών και λαού, παρά τις δυσκολίες από τη διφορούμενη υπόσταση των καταπιεζόμενων.

Ενότητα για την απελευθέρωση

Η ενότητα της επαναστατικής ηγεσίας αναπτύσσεται από την επικοινωνία με τον ενωμένο λαό. Η επανάσταση είναι επικοινωνιακή πράξη αντίθετα με την ανταγωνιστικότητα της εξουσίας του δυνάστη.

Η ίδια η κυριαρχία είναι αντικειμενικά διασπαστική. Διατηρεί το καταπιεζόμενο Εγώ διχασμένο, ανάμεσα σε μια κατάσταση «προσκόλλησης» σε μια πραγματικότητα παντοδύναμη, και στις δυνάμεις που θεωρεί υπεύθυνες για την κατάσταση.

Απαιτείται μια μορφή πολιτιστικής δράσης χωρίς συνθηματολογία, για να δειχθεί το γιατί και το πώς της προσκόλλησης του στην πραγματικότητα, για να αποφασίσει να την μεταβάλλει.

Οργάνωση

Η οργάνωση είναι η φυσική ανάπτυξη και μαρτυρία της ενότητας της επαναστατικής διαλογικής δράσης. Τα στοιχεία της μαρτυρίας είναι: Η συνέπεια, η τόλμη, η ριζοσπαστικότητα, το θάρρος να αγαπάς και η πίστη στο λαό, και περιέχει πάντα το ρίσκο της αναποτελεσματικότητας γιατί απαιτεί κριτική συνειδητοποίηση και όχι πειθαρχία στρατώνων. Η εξουσία και η ελευθερία βρίσκονται σε διαλεκτική σχέση!

Πολιτιστική σύνθεση

Η διαλογική πολιτιστική δράση είναι συστηματική και σκόπιμη δράση πάνω στην κοινωνική δομή με σκοπό το ξεπέρασμα των ανταγωνιστικών αντιφάσεων της για την απελευθέρωση των ανθρώπων.

Στην πολιτιστική σύνθεση που προκύπτει τα δρώντα πρόσωπα δεν εισβάλουν, αλλά μαθαίνουν μαζί με τον λαό, ποια είναι η πραγματικότητα της κυρίαρχης αλλοτριωτικής κουλτούρας, χωρίς τους ειδικούς.

Η πολιτιστική σύνθεση βοηθά τον λαό να ξεπεράσει το αίτημα των ανακουφιστικών λύσεων, θέτοντας το νόημα του ίδιου του αιτήματος ως πρόβλημα.